

proprietas.—Declarari præterea hoc potest ex aliis proprietatibus legis; una est, quod debet esse perpetua, ut infra ostendemus: hoc autem habere non potest præceptum unius personæ, quia perpetua non est: communitas autem est perpetua, saltem per successionem, et ideo respectu illius habet locum propria lex. Nec refert, quod etiam præceptum communitati impositum possit esse temporale: nam inde ad summum sequitur, non omne præceptum communitati impositum esse legem, quod postea videbimus: id vero non obstat, quominus omnis lex debeat esse communitati imposita, ut perpetua esse possit. Idem ostendi potest, sumendo hanc perpetuitatem ex parte ferentis legem, quia de ratione legis est, ut non pendeat ex vita legislatoris, ut infra probabimus: at hoc solum habet locum in legibus communibus: præceptum enim singulare et uni tantum personæ impositum cessat mortuo præcipiente, vel remoto a suo munere, ut communis sensus, et consuetudo testatur, cuius rei rationem infra trademus. Neque etiam hic refert quod præceptum pro communitate latum extingatur per mortem præipientis, si per modum legis non sit latum, ut infra etiam dicam: nam hinc etiam solum sequitur, non omne præceptum communitati impositum esse legem, cum quo stat, ut lex debeat habere illam perpetuitatem, seu independentiam a persona ferentis illam, quam non habet, nisi sit præceptum communitati impositum. Dices: hæc conjectura solum habet locum in legibus humanis: nam in divinis, sive naturalibus, sive positivis, legislator non potest deficere, vel mutari, et ab illo semper pendent in fieri et conservari. Respondeo hoc non ob stare, nam quia de legibus divinis clarum est latas esse pro communitate, ideo addimus illam observationem in legibus humanis, ut declaretur, præceptum semper considerari in ordine ad aliquam communitatem, ut possit habere stabilitatem quam lex per se requirit. Et hinc præceptum patris familias servis impositum, vel etiam filiis, imo et toti familiæ, non est lex, ut docet D. Thomas, dict. quæst. 90, art. 3, ad 3, quia non est latum sufficienti communitati, ut ibidem dicitur, vel quia non est latum per propriam jurisdictionem coactivam, quod ad legem necessarium est, ut dicit Aristoteles, lib. 10 Ethic., cap. ult.

12. Tandem potest hoc declarari ex alia proprietate legis, quæ est esse regulam et mensuram operationis, quasi ex parte materiæ et medii virtutis: nam hoc modo dicitur regula

justorum et injustorum, ut ex Basilio et aliis supra retuli. Et eodem modo id quod per legem definitur, vocatur ab Aristotele 5, Ethic., cap. 1, justum, legitimum seu legale, ut notavit D. Thomas, dict. art. 2. Est ergo lex quasi regula constituens, vel ostendens in sua materia, seu operatione circa quam versatur, medium servandum ad recte convenienterque operandum. Hæc autem regula de se universalis est, ad omnes cum proportione pertinens: ergo lex de se est generalis: ut ergo aliqua sit propria et perfecta lex, hanc conditionem habere debet. Si vero sunt aliqua præcepta quibus hæc conditio non inest, vel simpliciter non sunt leges, vel si inter leges numerantur, illud est in quantum illam conditionem aliquo modo participant. Addi etiam potest, pertinere ad hanc generalitatem, seu communitatem legis, ut universe feratur, sine personarum acceptione, aut iniqua exceptione, juxta cap. *Communes*, de Constit., et hoc videntur intendere multa ex dictis juribus, quæ supponunt priores conditiones, seu universalitatem legis, et addunt hanc tanquam necessariam ad justitiam legis, de qua paulo post dicemus.

13. *Satisfit argumentis oppositæ sententiæ.*—Magis autem declarabitur hæc resolutio respondendo ad argumenta proposita. Ex quibus priori loco posita facile expediri possunt. Nam ad primum fatemur, Isidorum et D. Thomam in illis locis non intendisse directe agere de hac conditione, illam tamen supposuisse: unde idem D. Thomas 5 Ethic., cap. 1, lect. 2, exponens locum Aristotelis quem in d. art. 2 adducit, clarius dicit justa legalia dici ea quæ sunt factiva felicitatis *per comparisonem ad communitatem politicam, ad quam respicit legis positio*, ubi loquitur de lege humana: sed est eadem ratio de reliquis cum proportione. Ad alia vero jura, et quæ contra illa obijciuntur, respondemus, licet nuda illa verba per se non ita convincant, quin possint per aliquam interpretationem vel evasionem enervari; tamen adjunctis aliis juribus, et interpretationibus sapientum, non parvam vim habere ad veritatem positam confirmandam.

14. *Quid sit lex privata. Et cur ita appellatur.*—Ad posteriora ergo argumenta respondendum est: et primo ad D. Thomam dicimus, in locis ibi citatis nunquam excludere hanc conditionem, nec loqui de præcepto particulari ex parte personæ cui imponitur, sed ex parte operis de quo in particulari datur; et de hoc dicit debere esse tale, ut conferat ad commune bonum, et si hoc habeat præceptum de illo

positum habiturum rationem legis, utique si alias condiciones ad legem requisitas habeat. Ad Glossam vero et alios doctores ibi allegatos respondetur, explicandos vel admittendos esse juxta jura quæ allegant, et si aliud voluerunt, non esse probandam eorum sententiam. Igitur de illis duabus legibus de Decurioni. *Neque Dorotheum, et Doctitii*, verum est versari aliquo modo circa commoda particularium personarum quæ ibi nominantur: nihilominus tamen quatenus aliquid præcipiunt, non feruntur ad illas singulares personas, sed ad communitatem, et ad omnes subditos legislatoris, obligantes illos ad servandam talem, vel talem immunitatem illis personis. Quomodo etiam, lib. 8, declarabimus privilegium, licet particulare videatur, posse habere rationem legis. Addo etiam in illis legibus non tantum concedi favorem singularibus personis ibi nominatis, sed etiam successoribus eorum in perpetuum, et ita illæ leges participant perpetuitatem et communitatem, quia illæ familiæ magna quædam pars communitatis, et fortasse ex præcipuis esse poterant, et ita illæ leges, licet quædam ratione videantur speciales, suo modo generales sunt, licet nunquam ferantur, nisi per modum privilegiorum, ut ex usu constat.

15. Ad secundum ex libro 1, et § 1, etc., respondeo leges personales ibi vocari leges privilegiorum, quæ personales vocantur ratione proximæ utilitatis, quam intendunt, semper tamen respiciunt aliquo modo communitatem ex parte eorum quibus præcipiunt, ut proxime explicatum est, et tractando de privilegiis latius dicetur. Ad tertium respondetur legem privatam in illis canonibus sumi in sensu longe diverso. Dicitur enim lex privata, aut votum factum ex speciali inspiratione Spiritus sancti, aut ipsamet inspiratio divina, per quam homo specialiter vocatur ad aliquod latius bonum, quæ appellatio metaphorica est: illa enim non est propria lex, de qua modo tractamus, sed ita vocatur, quia scribitur in corde, et participat aliquos effectus legis, sicut de voto alias diximus.

16. *Lex et præceptum non convertuntur.*—*Quid addat præcepto lex, et quomodo distinguantur.*—Ad rationes facile responderi potest ex dictis. Nam circa primam constat ex dictis, præceptum et legem non converti: nam licet omnis lex sit præceptum; non tamen omne præceptum est lex; sed oportet ut speciales condiciones habeat, inter quas una est, ut sit præceptum commune in sensu explicato. Neque oportet in re morali anxie inquirere an

præceptum et lex essentialiter distinguantur: esto enim non distinguantur physice quoad species naturales actuum, satis est quod distinguantur moraliter, vel (ut ita dicam) in esse artificiali. Est enim lex veluti quoddam artefactum resultans ex tali actu, cum talibus circumstantiis, conditionibus, vel habitudinibus, sine quibus non erit vera lex, etiamsi quoad actum præcipiendi ejusdem sit naturæ. Addi etiam potest, legislationem quoad actum prudentiæ, a quo procedit, et quoad honestatem quam habet, ut procedit a legislatore, habere specialem rationem virtutis distinctam a præcepto particulari et privato, et hoc modo dici posse legem, et sic essentialiter distingui a privato mandato.

17. *In quo sensu dicitur lex communis, et pro communitate lata.*—Ad primam confirmationem respondetur, verum esse, legem dicere respectum ad singulares personas, ut sunt partes communitatis cui lex imponitur tanquam regula operandi. Ad secundam confirmationem respondetur legem non dici communem, quia necessario imponi debeat communitati, ut communitas est et corpus mysticum: sed quia generaliter proponi debet, ut ad omnes et singulos pertinere possit, juxta materiæ exigentiam, et hoc modo verum est, ferri ut regulam personarum verarum, et non tantum fictarum. Addendum vero est propter confirmationem tertiam, legem ordinarie ferri ad communitatem, non collectivam, sed distributivam, id est, ut ab omnibus et singulis de communitate servetur cum distributione accommodata juxta conditionem legis: nam hoc semper subintelligendum est. Potest autem etiam ferri aliquando lex in ipsam communitatem, ut communitas est, id est, prohibendo vel præcipiendo actum qui ab illa sola, ut communitas est, exerceri potest, ut constat de statutis quarumcumque congregationum, universitatum, capitulorum, collegiorum, etc., disponentibus aliqua circa actiones publicas et communes talis corporis mystici: nam illæ sunt veræ leges, si alias condiciones habeant, etiamsi tantum præcipiant uni individua communitati: si tamen communitas perfecta sit, ut statim dicam; tum quia licet illa dicatur una persona ficta, simpliciter est communitas, et habet perpetuitatem requisitam ad legem, et immediate respicit bonum commune: tum etiam, quia per talem legem semper obligantur singuli de illa communitate ad non operandum, vel cooperandum, contra talem legem:

18. *Qualis debeat esse communitas, quæ capax sit propriæ legis.* — Quotuplex sit communitas. — Sed quæret non immerito aliquis, qualis debeat esse communitas ut sit capax propriæ legis. Respondeo breviter, pro diversitate legum, diversam communitatem sufficere, vel postulari. Distingui ergo potest imprimis communitas; quia quædam est naturalis per solam convenientiam in rationali natura, cujusmodi est communitas humani generis, quæ inter omnes homines intervenit: alia vero dici potest communitas politica, vel mystica per specialem conjunctionem in congregatione morali modo una. Priorem communitatem respicit lex naturalis, quæ per lumen rationis unicuique homini proponitur; quia non fertur ad unumquemque, quia talis est, Petrus, verbi gratia, sed qua homo: quod observare licet tam in lege pure naturali quam in supernaturali, quatenus ipsi gratiæ connaturalis est. Posterior communitas subdistingui potest: nam quædam intelligi potest addita naturæ, non tamen jure humano, sed divino, eo quod ab ipso Deo instituta sit sub aliquo capite ab ipso designato, et cum aliqua unione in ordine ad supernaturalem finem. Hujusmodi fuit olim synagoga: nunc autem multo perfectior est Ecclesia catholica, quæ non pro uno, vel alio populo, sed pro universo mundo ab ipsomet Christo instituta est, sub eadem fide, sub certis signis ab eodem Christo institutis protestanda, et sub obedientia unius capituli, cui ipse vices suas in terris commisit. Ad hujusmodi ergo communitatem feruntur per se primo leges divinæ positivæ, sicut fuit lex vetus data populo Judæorum, et lex gratiæ data pro universa Ecclesia. Item ad eandem feruntur leges canonicæ, quamvis non omnes pro universa Ecclesia constituentur, sed juxta intentionem, vel potestatem ferentis illas, ut postea videbimus.

19. Præter has est communitas humanitus congregata, seu inventa, quæ dicitur esse cœtus hominum qui aliquo jure sociantur, ut sumitur ex l. *Civitas*, ff. Si certum petatur, et ex cap. *Dilecta*, juncta Glossa de excessibus prælatorum, ubi declaratur ad communitatem non sufficere hominum multitudinem, nisi inter se aliquo fœdere, in ordine ad aliquem finem, et sub aliquo capite copulentur. Sic etiam dixit Aristoteles, 3 Politic., capit. decimo, civitatem esse civium multitudinem habentium scilicet inter se morale vinculum. Hæc autem communitas distingui solet a philosophis moralibus, et jurisperitis in perfectam et imperfectam.

Perfecta in genere dicitur, quæ est capax politicæ gubernationis, quæ, quatenus talis est, dicitur sufficiens in hoc ordine; quomodo dixit Aristoteles, 1. Politic., cap. 1, et D. Thomas, 1. 2, quæst. 90, art. 2, civitatem esse communitatem perfectam; et a fortiori regnum, et quælibet alia superior congregatio, seu communitas, cujus pars civitas sit, erit communitas perfecta. Potest enim in aliis communitatibus esse latitudo, et licet singulæ per se spectatæ perfectæ sint, tamen illa quæ est pars alterius, sub hac ratione imperfecta est, non absolute, sed comparate, seu respective; et præterea inter has communitates quædam dicuntur reales, seu locales, quia certis terminis realibus seu localibus clauduntur, ut est civitas, vel regnum: aliæ vero dicuntur personales, quia magis in personis quam in locis considerantur, ut est religio aliqua, verbi gratia, vel confraternitas, etc., quæ possunt esse etiam perfectæ communitates, si perfectum regimen et moralem unionem habeant. De quibus videri possunt jurisperiti, in l. 4 et sequentibus, ff. Quid cujusque universitatis, etc., et ff. de Collegiis illicitis.

20. *Quæ sit communitas imperfecta.* — Communitas autem imperfecta non respective tantum, sed absolute dicitur privata domus, cui pater familias præest, ut notavit D. Thomas, q. cit., art. 3, ad 3, et Soto, ibi, et lib. 5, de Just., q. 1, art. 2, et sumitur ex Aristotele supra: ratio vero est, quia illa communitas non est sibi sufficiens, ut statim explicabitur. Item quia in ea non congregantur singulæ personæ ut principalia membra ad unum corpus politicum componendum, sed solum ibi existunt inferiores in utilitatem Domini, et quatenus ejus dominio aliquo modo subsunt: et ideo talis communitas, per se loquendo et intra proprios terminos non regitur propria potestate jurisdictionis, sed dominativa, atque ita pro diversitate domini participat diversum modum imperandi respectu diversorum. Aliud enim est jus, vel quasi dominium patris familias in uxorem, aliud in filios, aliud in famulos, vel servos; unde neque habet perfectam unitatem, seu uniformem potestatem, neque etiam participat proprie politicum regimen, et ideo communitas illa simpliciter imperfecta dicitur.

21. *Leges humanæ solum debent ferri pro communitate perfecta.* — Hac ergo distinctione supposita, dicendum est, leges humanas habere proprie locum in quacumque communitate perfecta, non tamen in imperfecta. Prior

pars probatur, quia omnis communitas perfecta est proprium corpus politicum, et gubernatum per propriam jurisdictionem habentem vim coactivam, quæ est legum lativa. Item præcepta et regulæ vivendi tali communitati propositæ, si habeant alias condiciones requisitas ad legem, constituere possunt justum legale, et medium servandum in unaquaque materia virtutis accomodata tali communitati; ergo tales regulæ, seu præcepta habebunt veram rationem legis. Denique sicut illa communitas perfecta est, ita præceptum illi impositum potest simpliciter dici præceptum commune: ergo et lex.

22. Altera pars satis insinuat ab Aristotele, 10 Ethic., c. ult., et D. Thoma, d. art. 3, ad 3, quatenus docent communitatem unius domus non sufficere ad propriam legem: ratio reddi potest ex Aristotele, quia in tali communitate non est propria jurisdictio, nec vis coactiva, quæ in proprio legislatore requiritur. Hujus autem ratio est imperfectio quasi naturalis talis communitatis, quia non sibi sufficit ad felicitatem humanam comparandam eo modo quo humano modo comparari potest, vel (ut clarius dicatur) partes talis communitatis non sibi invicem præstant sufficiens subsidium, vel mutuam juvamen, quo indiget humana societas ad suum finem, vel ad suam conservationem, et ideo talis communitas quasi naturaliter ordinatur ad perfectam communitatem, ut pars ad totum: ideoque potestas legislativa non est in tali communitate, sed tantum in perfecta. Quæ ratio procedit proprie in legibus civilibus, cum proportionem tamen applicatur ad ecclesiasticas, quia licet potestas legislativa ecclesiastica non maneat a communitate, sed a Christo, tamen communicatur et distribuitur cum convenientia, et proportionem ad communitatem humanam.

23. *Objectio.* — Sed objiciet aliquis: nam sequitur ex dictis non posse ferri propriam legem in communitate perfecta, si tantum pro aliqua illius parte feratur: consequens videtur falsum: ergo. Sequela patet, quia statutum unius domus vel communitatis imperfectæ non est lex, quia illa communitas imperfecta est pars perfectæ: ergo idem erit de quacumque parte civitatis: illa enim etiam est communitas imperfecta, et pars perfectæ. Minor vero probatur, quia non est de ratione legis ut obliget omnes de civitate: ergo potest obligare partem, et nihilominus esse vera lex. Circa hoc aliqui juristæ dicunt legem latam a principe ad obligandam partem civitatis, verbi gratia,

quartam partem, et non aliam, non esse veram legem nec obligare. Ita docuit Angel., quem refert et sequitur Jason, in l. 4, ff. de Legib., n. 2, qui solum fundatur in hoc quod lex esse debet præceptum commune.

24. *Solutio.* — Respondeo nihilominus, aliud esse loqui de tali lege ex ratione justitiæ, vel injustitiæ, seu acceptionis personarum: aliud ex defectu sufficientis communitatis, cui imponatur. Hic non tractamus de priori consideratione: tamen etiam sub illa dicere non possumus talem legem esse intrinsece malam, seu injustam, quia potest interdum subesse sufficiens causa, et ratio imponendi onus uni parti, et non alteri, vel ratione situs et loci, quia in tali parte indiget civitas tali servitio, vel ratione conditionis personarum, ut ex legibus tributorum constat. Posterior autem consideratio huc spectat, in qua dicimus non esse de ratione legis, ut pro tota communitate feratur totaliter, ut sic dicam, quia in parte ejus potest esse sufficiens communitas et fundamentum sufficiens ad perpetuitatem legis, et ut procedat ex jurisdictione politica, et immediate pertinente ad communem gubernationem. Potest autem hoc accidere variis modis. Primo, si lex feratur sub ratione talis muneris, vel officii, ita ut comprehendat tales artifices, et non alias personas. Secundo, si feratur in personas talis generis, vel conditionis, ut in plebeios, vel nobiles, vel in descendentes ex Hebræis, aut conversos ex Saracenis, vel quid simile. Tertio, fieri potest pro habitantibus in tali parte, vel vico civitatis, et non pro aliis: ita ut non tantum pro his qui nunc habitant, sed durabiliter per successionem indifferenter feratur. Quicumque enim ex his modis generalitatis sufficiens erit ad rationem legis, si alioqui justitia servetur. Nam primus est simpliciter generalis secundum distributionem accommodam: secundus participat eandem, supposita justa distributione: tertius etiam est de se indifferens ad omnes, quia nullus est, qui non possit ibi habitare, et ad hunc modum indicari potest de quacumque alia simili lege.

CAPUT VII.

UTRUM DE RATIONE LEGIS SIT UT PROPTER COMMUNE BONUM FERATUR.

1. *De ratione legis esse ob commune bonum ferri.* — Ex hac conditione legis videntur maxima ex parte aliæ pendere, et ideo secundo